

Alkoholin rooli naisten parisuhteessa kokeman väkivallan seurauksissa

MINNA PIISPA & MARKKU HEISKANEN

Alkoholilla on merkittävä rooli suomalaisessa väkivaltarikollisuudessa. Viime vuosina noin 70 prosenttia pahoinpitelyistä ja 80 prosenttia henkirikoksista on tehty alkoholin vaikutuksen alaisena (Lehti & Sirén 2007). Suomalaisia henkirikoksia selvittäneet tutkimukset tuottavat väkivaltarikollisuudesta kuvaa, jonka mukaan tyypillinen suomalainen henkirikos on ryppyriitatappo, jossa yhteiskunnasta ja työelämästä syrjäytyneet, vahvassa humalassa olevat miehet riitelevät keskenään (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002). Tämä henkirikollisuuskuva dominoi kuvaa suomalaisesta väkivallasta samoin kuin tapaa, jolla alkoholin ja väkivallan yhteys ymmärretään. Johanna Niemi-Kiesiläisen (2005, 232) mukaan henkirikostutkimuksiin pohjautuva kuva suomalaisen väkivaltarikollisuuden luonteesta miesten ryppyriitapöytäkeskinäisenä väkivaltana ohjaa lainsäädäntöä sekä keinoja, joita käytetään rikosten ehkäisemiseksi, ja naisten väkivaltakuolemat sivuutetaan.

Väestökyselyjen mukaan alkoholin käyttötiheys ja etenkin humalakäyttö ovat yhteydessä väkivaltakokemusten yleisyyteen. Alkoholin viikoittainen tai sitä useammin tapahtuva humalakäyttö kasvattaa väkivallan uhriksi joutumisen riskiä kolminkertaiseksi verrattuna niihin, jotka eivät ole käyttäneet alkoholia humaltumiseen saakka lainkaan vuoden aikana (Aromaa & Heiskanen 1996). Eri maissa tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että alkoholin humalakäyttö lisää myös parisuhdeväkivallan riskiä (Johnson 2001; Caetano & al. 2001; Piispa 2006). Suomalaisen tutkimuksen mukaan naisten väkivallan kokemukset yleistyivät kaksinkertaisiksi, kun puolison alkoholin humalakäyttö lisääntyi kerrasta useampaan kertaan viikossa. Myös naisen oman humalahakuisen juomisen yleistyminen lisäsi väkivallan kohteeksi joutumista parisuhteis-

sa, mutta ei yhtä voimakkaasti kuin puolison humalajuominen (Piispa 2006, 71–72). Edellä mainituissa tutkimuksissa on yleensä tarkasteltu alkoholin käytön historiaa, kuten alkoholin käyttökertojen useuden tai kerralla käytettyjen määrien eli humalakäytön yhteyttä parisuhdeväkivallan kohteeksi joutumiseen. Nämä alkoholin kulutusta kuvaavat tekijät eivät kuitenkaan vielä kerro sitä, olivatko väkivallan osapuolet päihittyneitä väkivallan tapahtuessa.

Yleisten uhritutkimusten mukaan joko tekijä, uhri tai molemmat olivat päihittyneitä kahdessa kolmasosassa kaikista väkivaltatilanteista. Väkivaltatilanteiden määrä, joissa uhri oli päihitynyt, on yleistynyt erityisesti miesten keskuudessa. (Sirén 2000.)

Naisten kokemaa väkivaltaa kartoittaneen tutkimuksen mukaan joko tekijä, uhri tai molemmat olivat päihittyneitä runsaassa kahdessa tapauksessa viidestä vakavimmasta parisuhdeväkivaltatapauksesta. Parisuhdeväkivallan osapuolet eivät ole yhtä usein päihittyneitä kuin muussa väkivallassa, mutta tapaukset olivat seurauksiltaan vakavampia ja ne tulivat useammin poliisin tietoon silloin, kun molemmat osapuolet tai väkivallan tekijä olivat päihittyneitä. Näin ollen poliisi selvittää kyselyjen perusteella todennäköisemmin niitä tapauksia, joissa alkoholilla on osuutta väkivaltaan kuin niitä, joissa näin ei ole. (Piispa 2006, 74.)

Vaikka monissa tutkimuksissa on osoitettu runsaan alkoholin käytön yhteys väkivallan uhriksi joutumiseen, vähän tutkimusta on tehty siitä, miten runsas alkoholin käyttö vaikuttaa väkivallasta aiheutuviin seurauksiin. Kysymys alkoholin yhteydestä väkivallan riskiin on tärkeä tutkimuksen ja käytännön työn kannalta, sillä miehet, joilla on alkoholiongelmia paitsi pahoinpitelevät puolisoitaan useammin kuin muut, käyttävät yleensä vä-

kivaltaa toistuvasti ja väkivallasta seuraa useammin vammoja (Johnson 2001; Walker 1984). Alkoholin roolia väkivaltilanteissa on tärkeä pohdita myös siksi, että se, miten ymmärrämme näiden kahden asian yhteyden, ohjaa pitkälti sitä, miten uhuriin asennoidutaan eli haluammeko esimerkiksi ymmärtää vai syyllistää uhrin ja miten suhtaudumme uhuriin auttamiseen.

Tarkastelemme tässä artikkelissa väkivallan tekijän ja uhuriin päihtymyksen yhteyttä naisten parisuhteessa kokemasta väkivallasta aiheutuneisiin seurauksiin. Monet kriminologiset väkivallan tutkimukset lähtevät sukupuolineutraalista tai pikemminkin sukupuolisokeasta näkökulmasta. Sukupuolisokeuden taustalla on näkemys, että miehet ovat niin itsestään selvästi sekä väkivallan tekijöitä että uhreja, ettei sukupuolen roolia pohdita. Miehet ja naiset kokevat kuitenkin väkivaltaa erilaisissa tilanteissa, ja väkivallan seuraukset ovat erilaisia (Ronkainen 1998). Naiset kokevat tyypillisesti väkivaltaa parisuhteissa, ja aikaisempien tutkimusten perusteella tiedämme, että alkoholilla on rooli myös parisuhteessa tapahtuvan väkivallan ilmenemisessä.

Analysoimme tilastollisen mallin avulla väkivallan tekijän ja uhuriin tilannekohtaisen päihtymyksen yhteyttä naisiin parisuhteessa kohdistuvan väkivallan seurauksiin (fyysinen vamma, poliisille ilmoittaminen, lääkärin hoitoon hakeutuminen). Millä tavalla naisen oma tai hänen kumppaninsa päihtymys liittyi väkivaltaa parisuhteessa kokeneen naisen tilanteeseen tai toimintaan? Ilmoittiko hän väkivallasta poliisille useammin vai harvemmin ollessaan päihtynyt väkivaltaa kokiessaan? Entä miten miehen päihtymys vaikutti ilmoittamiseen? Liittyikö päihdyksissä oleminen väkivallan fyysisiin seurauksiin? Liittyikö päihtymys lääkärillä käyntiin, joka kuvaa vakavampia vammoja? Fyysisistä vammoista valtaosa oli mustelmia ja ruhjeita, joiden hoitamiseen ei tarvita terveydenhoidon ammattilaisia.

Alkoholin ja väkivallan yhteydestä: syy vai seuraus?

Alkoholin vaikutuksen alaisena oleminen voi lisätä paitsi väkivaltaista käyttäytymistä myös vaaraa joutua väkivallan uhuriksi. Tuolloin puhutaan nimenomaan humalahakuisesta juomisesta, joka on tyypillistä suomalaiselle juomakulttuurille. (Oikeusministeriö 2005.) Alkoholin kulutusta sel-

vittäneiden pitkittäistutkimusten mukaan naisten alkoholin käyttö on lisääntynyt ja muuttunut humalahakuisemmaksi ja näin lähentynyt miesten alkoholin käyttötapaa. Miehet käyttävät silti alkoholia keskimäärin runsaat kolme kertaa enemmän kuin naiset. (Alkoholi- ja väkivalta 2005, 10.) Yksilötasolla alkoholin humalakäytöllä nähdään sekä suoria että epäsuoria yhteyksiä alttiuteen käyttää väkivaltaa. Yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, alttius alkoholin käyttöön, henkiset voimavarat ja tilannetekijät vaikuttavat siihen, lisäksi alkoholin humalakäyttö väkivalta-alttiutta. (Esim. Johnson 2001, 55.)

Alkoholin ja väkivallan yhteys, erityisesti silloin kun puhutaan naisiin kohdistuvasta väkivallasta parisuhteessa, on monimutkainen, eikä selity pelkästään humalakäytön useutta tarkastelemalla. Runsaat alkoholinkäyttö voi kärjistää parisuhteessa olevien välisiä riitoja ja lisätä esimerkiksi erimielisyyksiä rahan käytöstä, ajankäytöstä tuttavien kanssa, myöhäisistä kotiintuloajoista tai epäilyksiä toisen uskottomuudesta ja näin johtaa väkivaltaan (Dobash & Dobash 1979). Humala voi madaltaa kynnystä ja alentaa sosiaalista painetta käyttää väkivaltaa tietyissä tilanteissa, erityisesti silloin kun normit, jotka hillitsevät väkivallan käyttöä, ovat heikkoja tai ristiriitaisia eikä käyttäytymisen ulkoista kontrollia ole, kuten usein intiimeissä suhteissa on. Humalaa voidaan käyttää myös jälkikäteen oman vastuun kieltämiseksi. (Parker 1995; Johnson 2001; Kantor & Straus 1990; Caetano & al. 2001; Kivivuori 2008.)

Uhuriksi joutuneiden naisten voi olla helpompi sallia ja ymmärtää kumppanin väkivaltaisuus, kun mies on alkoholin vaikutuksen alaisena myös siksi, että väkivalta saatetaan muutenkin hyväksyä tietyissä tilanteissa määrittelemällä se vain ”tavalliseksi arkielämässä eteen tulevaksi harmiksi” (Muratore & Corazziari 2008). Runsaat alkoholin käyttö liitetään maskuliiniseen kulttuuriin, ja silloin kun siihen liittyy naisen alistamista salliva normisto, voidaan puhua kulttuurisesta ilmapiiristä, joka tukee sekä naisen alistamista että miehen juopottelua maskuliinisina käytäntöinä (ks. Johnson 2001).

Alkoholin usein tapahtuva humalakäyttö saattaa liittyä tietyn tyyppiseen parisuhdeväkivaltaan: sellaiseen, joka on jatkunut pitkään ja jossa runsas juominen liittyy muihin huono-osaisuuden piirteisiin, kuten työttömyyteen, pieniin tuloihin ja naisen vähäisiin vaihtoehtoihin irrottautua

väkivaltaisesta miehestä (Piispa 2002, 880–881). Suomalaisten naisten runsasta alkoholin käyttöä (Holmila 1993), kodittomuutta (Granfelt 1998) ja vankilasta vapautuvien asumistapoja (Granfelt 2003) selvittäneissä tutkimuksissa on viitattu naisten runsaan alkoholin tai huumeiden käytön ja väkivaltaisten parisuhteiden väliseen problematiikkaan. Väkivalta saattaa lisätä naisten runsasta juomista, ja runsaan juomisen mukanaan tuoma leimautuminen, häpeä ja syyllisyys voivat estää näitä naisia hakemasta apua väkivaltaongelmaan. Päihdeongelma puolestaan ajaa heidät väkivaltaisiin parisuhteisiin ja pitää heidät niissä kodittomuuden pelossa.

Feministisen parisuhdeväkivallan tutkimustraditio suhtautuu kriittisesti alkoholiin väkivallan selittäjänä. Sen mukaan puhuttaessa tekijän alkoholin käytöstä väkivallan syynä ohitetaan väkivalta ja ongelmaksi nostetaan alkoholinkäyttö. Samalla uhriutuminen ignoroidaan. Feministinen väkivallan tutkimus on syntynyt lähinnä anglo-amerikkalaisessa kulttuurissa, jossa alkoholikeskustelu ja suhtautuminen alkoholiin ovat erilaisia Suomeen verrattuna. Tätä tutkimustraditioa ohjaa näkemys uhrin ymmärtämisestä, ei niinkään väkivallan syiden ja syyllisten etsimisestä. Uhrin runsas alkoholinkäyttö nähdään pikemminkin väkivallan seurauksena, yrityksenä hoitaa väkivaltaista aiheutuneita traumoja (esim. Kaysen & al. 2007).

Tutkimusaineisto

Tulokset perustuvat postitse tehtyyn Naisen turvallisuus 2005 -kyselyyn, johon vastasi 4 464 nais-

ta (62 % otokseen poimituista). Heistä 3 048 oli kyselyhetkellä parisuhteessa. (Piispa & al. 2006.)

Parisuhteessa olevilta kysyttiin kumppanin heille tekemästä väkivallasta esittämällä fyysisen ja seksuaalisen väkivallan tai uhkailun muotoja, joiden kohteeksi joutuminen selvitettiin sekä vuoden että koko parisuhteen ajalta. Viidesosa vastanneista, 623 naista oli kokenut parisuhteessaan vähintään kerran väkivaltaa tai uhkailua. Heiltä kysyttiin yksityiskohtaisia tietoja viimeisen väkivaltaisen parisuhteen vakavimmasta väkivaltakokemuksesta.

Vakavinta parisuhdeväkivaltakokemusta kartoitettiin kysymyksiin kuuluivat muiden muassa, oliko mies tai oliko nainen itse ollut alkoholin tai muiden päihteiden vaikutuksen alainen, kun väkivallanteko tapahtui¹. Väkivallan uhri on siten arvioinut myös tekijän päihtymystä. Tällainen toisen henkilön tilan määrittely on tietenkin altis kumpaankin suuntaan tapahtuvalle virhearviolle. Kyseessä oli kuitenkin ihminen, jonka kanssa väkivaltaa kokenut nainen oli elänyt pitkään läheisessä suhteessa, joten voidaan päätellä vastaamisen olevan luotettavampaa, kuin jos olisi kyse ennalta tuntemattomasta miehestä. Toisaalta juomatapatutkimuksista tiedämme, että ihmisillä on tapana aliarvioida omaa alkoholin käyttöään. Kyseessä voi olla tietoinen tai tiedostamaton unohtaminen tai virhearviointi (Mustonen & al. 2007, 538).

Olemme selvittäneet parisuhdeväkivallan osapuolten alkoholin humalakäytön useuden ja päihtymyksen yhteyttä poliisille ilmoittamiseen², aiheutuneisiin vammoihin ja lääkärissä käyntiin taulukoinneilla ja yksinkertaisilla logit-malleilla. Nämä seuraukset ovat verrattain hyvin mitatta-

1. Näiden kysymysten yhteydessä törmäämme kyselyihin liittyvään tyypilliseen ongelmaan. 40 prosenttia naisista arvioi kumppaninsa olleen päihdyksissä ja joka viides vastasi itse olleensa päihdyksissä vakavimman kokemansa väkivallanteon satuttaessa. Kolmasosa oli kuitenkin jättänyt vastaamatta kysymyksiin. Jos vastaamatta jättäneet poistetaan aineistosta, ovat prosentit 60 ja 30, eli päihtyneiden miesten osuus päihtyneisiin naisiin verrattuna oli edelleen kaksinkertainen. Koska tutkimusaineisto (n = 623) oli suurehkoista lähtöotoksesta huolimatta pieni, sijoitimme ne, jotka eivät olleet vastanneet alkoholin käyttöä väkivaltatilanteessa selvittäneeseen kysymykseen, niiden ryhmään, jotka eivät olleet päihdyksissä väkivallan tapahtuessa. Tähän ratkaisuun päädyttiin, sillä kysymykseen vastaamatta jättäneillä alkoholin humalakäyttö vähintään kerran kuukaudessa oli suun-

nilleen yhtä yleistä kuin niillä, jotka eivät olleet päihdyksissä väkivaltatilanteessa. Lisäksi kysymykseen vastaamatta jättäminen voi tarkoittaa sitä, että kysymyksessä tarkoitettua ei-vastausta ei ole merkitty lomakkeelle. Menettely todennäköisesti aliarvioi päihdyksissä väkivaltatilanteessa olevien osuutta.

2. Poliisille ilmoittamisella tarkoitettiin sitä, että uhri oli itse ilmoittanut tapauksesta. Väkivaltaa tulee poliisin tietoon muullakin tavalla, kuten naapurien, läheisten tai muuten paikalle sattuneiden toimesta. Jos nämä tapaukset olisi otettu huomioon, poliisin tietoon tulleiden tapausten määrä olisi ollut kolmanneksen suurempi, mutta tällöin ei olisi ollut mahdollista tarkastella naisen itse tekemää ilmoittamista (tarkat kysymykset vastausvaihtoehtoineen ks. Piispa & al. 2006).

via ilmiöitä ja myös tilanteita, joissa väkivalta tulee näkyväksi ja siihen voidaan puuttua. Näiden seurausten tarkastelua analyysissä puoltaa myös se, että ne indikoivat väkivallan vakavuutta. Valitsemamme väkivallan seuraukset eivät tietenkään ole ainoita väkivallasta aiheutuneita seurauksia: esimerkiksi väkivallasta seuranneet pelon ja ahdistuksen tunteet voivat olla väkivaltaa kokeneelle merkitykseltään tärkeämpiä kuin fyysiset vammat tai poliisille ilmoittaminen.

Mallien tarkoituksena on vakioida useita väkivaltatilanteeseen liittyneitä tekijöitä samanaikaisesti, jolloin saadaan selville, muuttuuko päihtymyksen yhteys selitettäviin muuttujiin ja löytyykö ilmiöille muita selityksiä. Analyysissä ei ole pyritty tilastollisesti mahdollisimman edustavaan malliin, vaan selvittämään päihtymyksen ja muiden tekijöiden yhteyttä väkivallan seurauksiin. Teimme kaksi mallia: ensimmäisessä oli päihtymysmuuttujien ohella naisen taustaa kartoittavia tietoja (ikä, koulutus, työssäolo, pienet tulot), toisessa selitettäviin muuttujiin lisättiin parisuhteen väkivaltaa kuvaavia tietoja (väkivallan kesto ja useus) sekä tietoja kumppanista (kontrolloiva käyttäytyminen ja pelottavuus). Edellistä mallia emme ole raportoineet, koska siinä esiin tulleet keskeiset muuttujat sisältyvät jälkimmäiseen malliin.

Väkivallan tekijän ja uhrin alkoholin käyttöä analysoitiin samassa mallissa, jotta pystyttäisiin arvioimaan kummankin tekijän vaikutusta seurauksiin samanaikaisesti. Naisten alkoholin käyttöä selvittäneen tutkimuksen mukaan puolison juomisen välillä on selvä yhteys (esim. Leadley & al. 2000). Runsaasti alkoholia käyttävien naisten kumppani on myös todennäköisemmin juova kuin raitis (Holmila 1993, 102), mutta puolison runsaalla alkoholinkäytöllä voi olla myös toisen puolison alkoholin käyttöä vähentävä vaikutus (ks. Stuart & al. 2002).

Parisuhdeväkivallalla on oma erityisluonteensa. Väkivallan on havaittu olevan toistuvaa, ja se pahenee ajan myötä ilman ulkopuolisten puuttumista väkivaltaan. Siihen liittyy pelkoa, ja väkivaltaiset miehet käyttävät usein myös muita kontrollin ja alistamisen keinoja (esim. Dobash & Dobash 1992). Siksi on tärkeää ottaa analyysiin mukaan myös parisuhdeväkivallan kesto ja useutta sekä miehen kontrolloivaa käyttäytymistä kuvaavia tietoja. Ne on muunnettu kaksiluokkaisiksi: kestoja kuvaava muuttuja luokiteltiin tapauksiin, jotka olivat kestäneet alle ja vähintään seitsemän

vuotta. Useus jaettiin alle ja vähintään neljä kertaa tapahtuneeseen väkivaltaan. Miehen kontrolloivaa käyttäytymistä mitattiin yhdeksällä väittämällä: yleisiä kontrollin muotoja olivat kodin ulkopuolella liikkumisen kontrolli, mustasukkaisuus, nimittely ja nöyryyttäminen. Vähintään yksi näistä yhdeksästä ominaisuudesta luokitti miehen kontrolloivaksi.

Fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa sekä uhkailua mitattiin 13-osioisella kysymyssarjalla, joka sisälsi uhkailun lisäksi sellaisia konkreettisia väkivallan muotoja, kuten liikkumisen estämisen ja kiinni pitämisen, nyrkillä lyömisen, potkimisen, kurittamisen sekä seksuaaliseen kanssakäymiseen painostamisen, pakottamisen ja pakottamisen yrityksen. Miehen parisuhteessa naiseen kohdistama väkivaltaa selvitettiin sekä viimeisen vuoden että koko suhteen ajalta. Analyseissä katsotaan väkivallan kokemuksia koko parisuhteen ajalta vakavimman väkivaltatapauksen osalta.

Alkoholi ja parisuhdeväkivallan seuraukset

Poliisille oli vakavimmasta kokemastaan parisuhdeväkivallanteosta ilmoittanut neljä prosenttia uhreista. Vammoja oli aiheutunut 38 prosentille ja lääkäriin oli hakeutunut yhdeksän prosenttia vakavimman parisuhteessa kokemansa väkivallanteon vuoksi (taulukko 1).

Mallin mukaan nainen ilmoitti poliisille selkeästi useammin silloin, kun hänen puolisonsa oli päihtynyt väkivallan tapahtuessa. (Taulukossa 2 vedonlyöntisuhde on lähes 12-kertainen suhteessa miehiin, jotka eivät olleet päihtyneitä väkivaltatilanteessa). Myös naisen päihtyneenä oleminen oli yhteydessä poliisille ilmoittamiseen. Vaikutuksen suunta oli kuitenkin erilainen, sillä naisen päihtyminen vähensi poliisille ilmoittamista: selvänä tilanteessa olleet naiset ilmoittivat lähes neljä kertaa useammin kuin päihtyneet.

Jos väkivaltaa oli tapahtunut vähintään neljä kertaa, naiset ilmoittivat poliisille useammin kuin tätä harvemmin väkivaltaa kokeneet. Uhrin iän lisääntyessä poliisille ilmoitettiin useammin. Molemmat seikat kuvaavat sitä, että kun väkivalta on kestänyt pidempään, siihen reagoidaan ja haetaan apua. Muutoin analyysissä mukana olleet naisen demografista taustaa kuvaavat tekijät, kuten koulutus, työssäolo ja tulot, eivät liittyneet poliisille ilmoittamiseen, kuten ei myöskään ai-

Taulukko 1. Parisuhdeväkivallan poliisille ilmoittamisen, vammojen ja lääkärinhoidon yhteys alkoholin humalakäytön useuteen ja alkoholin vaikutuksen alaisena olemiseen väkivallan tapahtumahetkellä, uhrin ja tekijät, % (n = 623)

	Poliisille ilmoittaminen	Vamma	Lääkärinhoito
Naiset (uhrit)			
* käyttää alkoholia humaltuakseen vähintään kerran kuukaudessa	4,2	43,7	7,7
* harvemmin	4,1	35,6	8,8
* alkoholin vaikutuksen alaisena tapahtumahetkellä	5,0	59,7	13,3
* ei	3,9	32,0	7,4
Miehet (tekijät)			
* käyttää alkoholia humaltuakseen vähintään kerran kuukaudessa	4,9	45,5	11,2
* harvemmin	3,4	30,5	6,2
* alkoholin vaikutuksen alaisena tapahtumahetkellä	8,7	63,6	14,5
* ei	1,1	20,3	4,4
Keskimäärin	4,1	37,6	8,6

Taulukko 2. Parisuhdeväkivallan poliisille ilmoittamisen, vammojen ja lääkärinhoidon yhteys päihteiden vaikutuksen alaisena olemiseen sekä erilaisiin taustatietoihin, Logit-mallien vedonlyöntisuhteet (Exp(B), n = 623)

	Poliisille ilmoittaminen	Vamma	Lääkärinhoito
Uhrit, päihteiden vaikutuksen alaisena tapahtumahetkellä	0,27*	1,08	1,27
Tekijät, päihteiden vaikutuksen alaisena tapahtumahetkellä	11,57***	6,79***	3,28**
Ikä (jatkuva)	1,05*	1,00	0,99
Koulutus: yliopisto	1,12	1,07	0,67
Ammattiasema: työssä	0,51	0,68	0,72
Pienet tulot (alle 1 000 €/kk)	0,40	0,93	0,80
Kumppanin kontrolloiva käyttäytyminen	0,80	1,62*	0,94
Väkivallan kesto (vähintään 7 vuotta)	1,50	0,70	0,78
Väkivaltakerrat (vähintään 4 kertaa)	6,13**	1,15	4,18***
Huolissaan puolison väkivaltaisuudesta	1,45	3,22***	2,32*
Vamma	2,45	–	–
Nagelkerken selitysaste	0,27	0,34	0,19

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, – muuttuja ei sisällynyt malliin

kaisempi alkoholin humalakäytön historia, vaikka jälkimmäisellä on todettu olevan yleisesti väkivallan uhriksi joutumista lisäävä vaikutus (vrt. myös Thompson & Kingree 2006).

Malliin on jätetty eräitä muuttujia, jotka eivät selitä merkittävästi poliisille ilmoittamisesta ilmeneviä eroja. Joidenkin muuttujien kohdalla tulos olisi saattanut olla tilastollisesti merkitsevä, jos analyysin kohteena ollut otos olisi ollut suurempi. Esimerkiksi fyysinen vamma lisää ilmoit-

tamista 2,5-kertaisesti, mutta tulos ei ole merkitsevä. Uhritutkimuksissa on havaittu, että vammojen vakavoituessa poliisille ilmoittaminen lisääntyy. Tuntuu myös luonteelta, että väkivallan kestäminen pidempään ja puolison väkivaltaisuu- den pelko saisivat ihmiset turvautumaan poliisiin vertailuryhmää herkemmin (kummankin vedonlyöntikerroin oli 1,5).

Puolison kontrolloivalla käyttäytymisellä on selkeä yhteys parisuhdeväkivallan kokemisen ylei-

syyteen (Johnson 2001; Piispa 2006). Poliisille ilmoittamiseen puolison kontrollikäyttäytymisellä ei mallin perusteella ole yhteyttä.

Kumppanin humalatila, kontrolloiva käyttäytyminen ja puolison väkivaltaisuuden pelko liittyivät suurempaan vammaariskiin parisuhdeväkivallassa. Lääkäriin tai terveydenhoitajan hoidossa käymistä lisäävät jälleen miehen humalatila ja pelko, mutta myös väkivallan useus. Väkivallan useus ja pelko puolison väkivallasta kuvaavat parisuhdeväkivallan kehittymistä vakavammaksi, ja näin ollen on ymmärrettävää, että ne ennustavat vammoja ja terveydenhuollon tarvetta. Tulosten mukaan todennäköisyys ilmoittaa tapaus poliisille ja hakeutua terveydenhuoltoon kasvavat väkivallan toistuttua usein. Tämä osoittaa, että siinä vaiheessa naiset eivät enää usko väkivallan loppuvan ilman ulkopuolista puuttumista.

Tulosten arviointia

Saamamme tulokset ovat samansuuntaisia Martie P. Thompsonin ja J.B. Kingreen (2006) Yhdysvalloissa tekemän tutkimuksen kanssa monessa kohdassa. Heidän tutkimuksensa mukaan kumppanin humala ennusti voimakkaimmin sekä poliisille ilmoittamista että väkivallasta seuranneita fyysisiä vammoja. Thompsonin ja Kingreen (2006, 171) mukaan väkivallan toistuminen useita kertoja ja pelko puolison väkivaltaisuudesta lisäsivät myös merkittävästi poliisille ilmoittamisen todennäköisyyttä ja vammojen aiheutumista. Suomessa väkivallan toistuvuus oli yhteydessä poliisille ilmoittamiseen ja huoli puolison väkivaltaisuudesta vammoihin. Thompsonin ja Kingreen tulkinnan mukaan tulokset kertovat siitä, että kynnyks on yhteyttä poliisiin on korkea ja se tehdään vasta, kun nainen pelkää omansa tai läheistensä hengen puolesta.

Thompsonin ja Kingreen (2006) tarkastelussa olivat mukana sekä naisille että miehille parisuhdeväkivallasta aiheutuneet seuraukset. Tulokset osoittivat joitain mielenkiintoisia eroja sukupuolten välillä. Tekijän alkoholin humalakäyttö, aikaisemmat toistuneet väkivaltatapaukset ja puolison väkivaltaisuuden pelko ennakoivat parisuhdeväkivallasta naisille seuranneita vammoja, mutta eivät miesten vammoja. Tutkijoiden mukaan tämä kertoo siitä, että naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on useammin luonteeltaan toistuvaa. Miehillä taas vammojen syntymistä ennakoivat se, et-

tä puoliso käytti asetta väkivaltatapauksessa. Tämä kertoo sukupuolten fyysisestä erosta ja siitä, että nainen harvemmin pystyy vahingoittamaan puolisoaan pelkästään paljain käsin päinvastoin kuin mies. Miehillä vammojen aiheutuminen ei ollut yhteydessä puolison humalaan, mikä vahvistaa tutkijoiden mielestä aikaisempien alkoholinkäyttötutkimusten tuloksia siitä, että alkoholinkäyttö lisää miesten aggressiivisuutta, mutta ei samassa mittakaavassa naisten (mt. 173). Yhdysvaltalaisen tutkimuksen tulokset erosivat suomalaisista tuloksista lisäksi siinä, että siellä uhrin oma alkoholin humalakäyttö vähensi poliisille ilmoittamista miehillä, mutta ei naisilla. Suomessa oma päihtymys vähensi naisten halukkuutta ilmoittaa poliisille, mikä voi kertoa kahden maan kulttuurien erosta ja alkoholinkäyttöön liittyvistä tabuista.

Taulukossa 1, jossa on taulukoitu poliisille ilmoittaminen väkivaltatilanteessa päihdyksissä olon suhteen, tulos on samansuuntainen kuin yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa naisilla. Kuitenkin vakioitaessa taulukon 2 tekijöiden yhteys poliisille ilmoittamiseen, naisen oma humalatila väkivallan tapahtumahetkellä näyttää selvästi vähentävän parisuhdeväkivallasta poliisille ilmoittamista.

Muutama tuloksia koskeva varaus on paikallaan. Suuresta lähtöotoksesta huolimatta väkivaltaa parisuhteessaan kokeneiden määrä oli veraten pieni (623 naista), ja tästä joukosta harva oli ilmoittanut väkivallasta poliisille. Siten saatuja tuloksia voi luonnehtia suuntaa-antaviksi. Pienestä otoskoosta johtuen suurehkotkaan erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Tällaisia tekijöitä olivat mm. pienituloisuus, väkivallan pitkäkestoisuus ja huolestuneisuus puolison väkivaltaisuudesta. Edelleen metodisia varauksia nostavat esiin kyselytutkimuksiin liittyvä osittaiskato, joka vaihtelee kysymyksestä toiseen heikentäen tulosten reliabiliteettia. Kolmas varaus liittyy siihen, että uhrin ja tekijän alkoholin vaikutuksen alaisena olemisen on määrittänyt uhri, eivätkä tiedot perustu tarkkaan veren alkoholipitoisuuden mittaukseseen.³ Juomatapatutkimuksista tiedetään, että ainakin oma alkoholin käyttö arvioidaan usein alakanttiin.

3. *Toisaalta veren alkoholipitoisuuden tarkka määrittäminenkin ei välttämättä kerro alkoholin yksilökohtaisesta vaikutuksesta käyttäytymiseen.*

Keskustelu

Artikkelin tavoitteena oli selvittää alkoholin yhteyttä parisuhdeväkivallan seurauksiin, joita olivat väkivallan poliisille ilmoittaminen, aiheutuneet fyysiset vammat sekä lääkärinhoitoon joutuminen. Alkoholin liittymistä väkivaltilanteeseen mitattiin kysymyksillä, olivatko uhri tai tekijä päihdyksissä tapahtumahetkellä. Analyysissä vakioitiin osapuolten taustat, väkivallan kesto ja useus sekä puolison kontrolli ja pelko (huolestuneisuus puolison väkivaltaisuudesta). Aineistona oli vuonna 2005 tehty naisuhritutkimus ja siitä naiset, jotka olivat kokeneet nykyisen kumppanin tekemää väkivaltaa parisuhteessa.

Naisiin kohdistunut parisuhdeväkivalta, jonka tekijä on päihtynyt, tulee huomattavasti herkemmin poliisin tietoon kuin väkivalta, jossa tekijä on selvä. Tämä on järkeenkäypää, sillä kumppanin päihtyneenä oleminen lisää riskiä, että tilanteen hallinta karkaa käsistä. Koko perhe kierteesä-julkaisussa (STM 2007, 44) todetaan, että suuri osa lähisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta tehdään selvin päin ja vain murto-osa tästä väkivallasta ilmoitetaan poliisille. Koska poliisi tapaa erityisesti päihtyneiden tekemää väkivaltaa, poliisitilastojen käyttö rikollisuuden kuvaajana painottaa alkoholin merkitystä ja muunlainen väkivalta saa vähemmän huomiota. Tämä näkyy myös aineistossamme, jossa yli puolessa vakavimmista parisuhdeväkivaltatapauksista haastateltavan arvioon mukaan sekä tekijä että uhri olivat selviä. Edelleen se, että tarkastelimme parisuhteen vakavinta väkivallantekoa ja siitä aiheutuneita seurauksia, saattaa nostaa alkoholin korostuneesti esiin, koska väkivallan vakavoituessa alkoholi on useammin kuvassa mukana.

Toinen mahdollinen selitys sille, että uhri ilmoittaa herkemmin kokemastaan väkivallasta parisuhteessa poliisille silloin, kun tekijä on päihtynyt, on se, että tekijän päihtymys antaa uhrille moraalisen oikeuden ilmoittaa tapauksesta. Yleisiin käsityksiin parisuhdeväkivallasta sopii se, että tekijä on päihtynyt. Toisaalta poliisille ilmoitavien uhrien on havaittu toipuvan psyykkisesti nopeammin kuin niiden, jotka eivät ole ilmoittaneet poliisille. Poliisille ilmoittaminen saattaa lisäksi vähentää uudelleen uhriksi joutumista: samalla tavalla vaikuttaa lääkärinhoito, sillä kyseessä on viranomaisten puuttuminen väkivaltaan (Thompson & Kingree 2006).

Kiinnostava aineistosta noussut havainto oli se,

että vaikka kumppanin päihtymys lisäsi poliisille ilmoittamista, naisen oma päihtymys vähensi ilmoittamista. Naisen humalaan liittyy edelleen tabuja ja voimakasta syyllistämistä, mikä saattaa vaikuttaa siihen, etteivät päihtyneet naiset mielellään ota yhteyttä poliisiin. Naisten syyllisyyden ja häpeän tunteet kokemastaan parisuhdeväkivallasta ja siitä, etteivät he kykene irrottautumaan väkivaltaisesta suhteesta, ovat yleisiä, ja nämä tunteet voivat muodostaa uuden esteen (muiden esteiden ohella) asian kertomiselle viranomaisille (Husso 2003; Piispa 2002). Väkivallan ilmoittamiselle on siten kaksinkertainen este: ensiksikin väkivallan kokeminen kumppanin taholta on ahdistavaa ja yksityisasiä, josta ei puhuta muille, toiseksi asiointi poliisin kanssa alkoholia nauttineena lisää edelleen syyllisyyttä uhrin harteille. Tämän syyllisyyden lievittämisessä on haastetta poliisin ohella muullekin auttamisjärjestelmälle.

Tulokset osoittavat, että kynnys hakea apua poliisilta tai muilta viranomaisilta on korkea ja että vaaditaan useiden tekijöiden toteutumista (useus, vakavuus, pelko) ennen kuin uhri kertoo kokemastaan väkivallasta (vrt. Thompson & Kingree 2006). Siinä vaiheessa, kun nainen ilmoittaa kokemastaan väkivallasta poliisille, hän on todennäköisesti joutunut useamman kerran kumppaninsa pahoinpitelemäksi ja voi pelätä henkensä olevan uhattuna. Thompson ja Kingree (2006, 174) korostavat, että parisuhdeväkivallan kanssa tekeissä olevien viranomaisten pitää ottaa huomioon tilanteen mahdollinen vakavuus.

Vammoja koskeva analyysi nostaa esiin miehen päihtymyksen yhteyden parisuhdeväkivallasta aiheutuneisiin vammoihin. Huoli puolison väkivaltaisuudesta ja puolison kontrolloiva käyttäytyminen liittyvät vammojen aiheutumiseen. Lääkärinhoitoa vaatineissa tapauksissa nousee selittäjäksi myös väkivaltakertojen määrä, eli näinkin tarkasteltuna väkivallan toistuessa siitä aiheutuneet terveyshaitat lisääntyvät.

Saamamme tulokset näyttävät selkeiltä ja vastaavat ulkomaisia havaintoja alkoholin roolista naisten kokeman parisuhdeväkivallan seurauksissa, kuten poliisille ilmoittamisessa, fyysisen vaman aiheutumisessa ja lääkärin hoitoon hakeutumisessa, aineistoa koskevista varauksista huolimatta.

Suomalaista kriminaalipoliittista keskustelua on viime vuosina ohjannut pelkistetty kuva alkoholin ja väkivallan suorasta yhteydestä. Olemme halunneet tällä artikkelilla laajentaa kuvaa yksi-

suuntaisesta yhteydestä monimutkaiseen ongelmavyyhteen, joka tulee esiin erityisesti silloin, kun keskustelemme naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta. Alkoholi ei yksinään aiheuta tai lisää väkivaltaa eikä selitä sitä, vaikka alkoholin humalakäyttö liittyykin usein väkivaltatilanteisiin (katu- tai huvittelupaikkojen väkivallassa yhteys saattaa olla voimakkaampi kuin parisuhdeväkivallassa).

Väkivaltakokemukset voivat lisätä runsaan juomisen ja muiden päihteiden käytön riskiä. Parisuhteessa tapahtuvan väkivallan seurauksia selvittäneissä ulkomaisissa tutkimuksissa naisten alkoholinkäyttö liitetään traumaattisista tilanteista selviytymiseen sekä posttraumaattisen stressin

oireiden (PTSD) lievittämiseen erityisesti kohdattaessa kroonisia traumakokemuksia. Alkoholia käytetään näissä tilanteissa sekä oireiden itsekäytetään että negatiivisista seurauksista ja ahdistuksesta selviytymiseen. (Kaysen & al. 2007.) Tämä on asia, joka on hyvä pitää mielessä, vaikka naisten alkoholin käyttö tämän tutkimusasetelman puitteissa häviää miesten alkoholinkäytön alle. Käyttämämme aineisto ei vastaa kysymykseen siitä, onko alkoholi parisuhdeväkivallan syy vai seuraus. Tähän kysymykseen saattaa ylipäätään olla vaikea vastata. Näiden kahden asian yhteys asettaa suuria vaatimuksia auttamistyölle, sillä työssä pitäisi pystyä pureutumaan ongelmien taustoihin.

KIRJALLISUUS

- ALKOHOLI JA VÄKIVALTA. Työryhmän raportti 11.2.2005
- AROMAA, KAUKO & HEISKANEN, MARKKU: Väkivalta. Teoksessa: Suomalaisen turvallisuus 1993. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 139. Oikeus 1996:17/Tilastokeskus. Helsinki: Tilastokeskus, 1996
- CAETANO, RAUL & SCHAFER, JOHN & CUNRADI, CAROL B.: Alcohol-Related Intimate Partner Violence Among White, Black, and Hispanic Couples in the United States. *Alcohol Research and Health* 25 (2001):1, 58–65
- DOBASH, REBECCA & DOBASH, RUSSELL: Violence against wives. New York: Free Press, 1979
- DOBASH, REBECCA & DOBASH, RUSSELL: Women, Violence and Social Change. Lontoo: Routledge, 1992
- GRANFELT, RIITTA: Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1998
- GRANFELT, RIITTA: Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2003
- HOLMILA, MARJA: Heavy Drinking Women: Drinking Patterns and Resources for Controlled Drinking. *Addiction Research* (1993): 1, 119–130
- HUSSO, MARITTA: Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino, 2003
- JOHNSON, HOLLY: Contrasting Views of the Role of Alcohol in Cases of Wife Assault. *Journal of Interpersonal Violence* 16 (2001): 1, 54–72
- KANTOR, GLENDA KAUFMAN & STRAUS, MURRAY A.: The "Drunken Bum" Theory of Wife Beating. Teoksessa: Straus, Murray A. & Gelles, Richard J. (toim.): Physical Violence in American Families. Risk Factors and Adaptations to Violence in 8,145 Families. New Brunswick: Transaction Publishers, 1990
- KAYSANEN, DEBRA & DILLWORTH, TIARA M. & SIMPSON, TRACY & WALDROP, ANGELA & LARIMER, MARY

- E. & RESICK, PATRICIA A.: Domestic violence and alcohol use: Trauma-related symptoms and motives for drinking. *Addictive Behaviors* 32 (2007): 1272–1283
- KIVIVUORI, JANNE: Rikollisuuden syyt. Helsinki: Kustannusyhtiö Nemo, 2008
- LAPPI-SEPPÄLÄ, TAPIO & NUUTILA, ARI-MATTI: Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Teoksessa: Heino, Olavi & Koskinen, Pekka & Lappi-Seppälä, Tapio & Majanen, Martti & Nuotio, Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. WSOY Lakitieto, 2002
- LEADLEY, KATRIN & CLARK, CATHERINE L., & CAETANO, RAUL: Couples drinking patterns, intimate partner violence, and alcohol-related partnership problems. *Journal of Substance Abuse* 11 (2000): 3, 253–263
- LEHTI, MARTTI & SIRÉN, REINO: Väkivaltarikokset ja alkoholi. Teoksessa: Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu ja 229. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2007
- MURATORE, MARIA GIUSEPPINA & CORAZZIARI, ISABELLA: The New Italian Violence against Women Survey. Teoksessa: Aromaa, Kauko & Heiskanen, Markku (toim.): Victimisation Surveys in Comparative Perspective. Papers from the Stockholm Criminology Symposium 2007. HEUNI Publication Series No. 56. Helsinki: Hakapaino Oy, 2008
- MUSTONEN, HELI & MÄKELÄ, PIA & HUHTANEN, PETRI: Kaksi vuotta alkoholin hinnan laskun jälkeen. Alkoholin käyttö vuonna 2006. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (2007): 5, 532–540
- NIEMI-KIESILÄINEN, JOHANNA: Rikospolitiikka ja sukupuoli. *Oikeus* 34 (2005): 3, 230–245
- OIKEUSMINISTERIÖ: Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi. Julkaisu 2005:2. Helsinki: Oikeusministeriö, 2005
- PARKER, ROBERT N.: Alcohol and homicide: A deadly combination of two American traditions. Albany,

- NY: State University of New York Press, 1995
- PIISPA, MINNA: Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships. *Violence Against Women* 8 (2002): 7, 873–900
- PIISPA, MINNA: Parisuhdeväkivalta. Teoksessa: Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino: Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI, Publication series No. 51. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2006
- RONKAINEN, SUVI: Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa. Tutkimuksen katveet valokeilassa. Naistutkimusraportteja 2/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1998
- SIRÉN, REINO: Pahoinpitelyrikollisuus 1950–1997. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 169.

ENGLISH SUMMARY

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku: Role of alcohol in the consequences of violence suffered by women in partnerships (Alkoholin rooli naisten parisuhteessa koeman väkivallan seurauksissa)

Research evidence from both Finland and elsewhere suggests that heavy alcohol consumption increases the risk of violence towards women in partnerships. In recent years the majority of all violent offences in Finland have been committed under the influence of alcohol. However there is still a scarcity of research into the associations of drinking with the consequences of violence (e.g. physical injuries, police reports, admissions to medical treatment). This article explores the associations of offender and victim intoxication in partnership violence with the consequences emanating from violence. A further concern is with how the background of the victim of violence (education, income, socio-economic position), the partners' drinking histo-

- Helsinki: Hakapaino Oy, 2000
- STM: Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2007
- STUART, GREGORY & RAMSAY, SUSAN & MOORE, TODD & KAHLER, CHRISTOPHER & FARRELL, LYETTE & RECUPERO, PATRICIA & BROWN, RICHARD: Marital Violence Victimization and Perpetration Among Women Substance Abusers: A Descriptive Study. *Violence Against Women* 8 (2002): 8, 934–952
- THOMPSON, MARTIE P. & KINGREE, J.B.: The Roles of Victim and Perpetrator Alcohol Use in Intimate Partner Violence Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence* 21 (2006): 2, 163–177
- WALKER, LEONORE: Battered Women syndrome. New York: Springer Publishing Company, 1984.

ries, the nature of violence in the partnership (e.g. duration and frequency) and dominating and controlling behaviour on the part of the male offender, are associated with the consequences of violence. The data come from a postal questionnaire collected in 2005 on women's safety. One-fifth of women living in a partnership reported at least one experience of violent conduct by their partner. Among these women 38 % reported sustaining some physical injury from the most serious violent incident, and nine per cent had sought medical treatment for such an injury. Four per cent had reported the incident to the police. According to the results the offender's intoxication clearly increases the consequences emanating from violence in partnerships.

KEYWORDS:

violence towards women in partnerships, alcohol, intoxication, consequences of violence